

ЖИТЛО, МОВА ТА ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ:

Чи знаходять українські біженці стабільність у Німеччині на третьому році повномасштабного вторгнення?

Лонгitudне дослідження українських біженців, Раунд 25 – Травень 2024 року

ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ ВИСНОВКІВ

1

ДЕДАЛІ БІЛЬШЕ ОПИТАНИХ УКРАЇНЦІВ ОТРИМУВАЛИ ЖИТЛОВІ ГАРАНТІЇ В НІМЕЧЧИНІ ТА ПОВІДОМЛЯЛИ ПРО КРАЩІ УМОВИ ЖИТТЯ, НІЖ У ІНШИХ КРАЇНАХ ЄВРОПИ. З жовтня 2022 по квітень 2024 року частка респондентів (українських біженців), які проживали у житлі з державним субсидуванням, зросла з 47% до 64%. Зі зменшенням фінансового тягарю оренди під час облаштування у країні, біженці у Німеччині зазначали вищі доходи, а також були вдвічі менш схильні поступатися задоволенням своїх потреб через недостатній дохід, порівняно з опитуваними біженцями з інших європейських країн. Це може свідчити про тривалу підтримку Уряду Німеччини у питаннях забезпечення біженців житлом та стабільний прогрес на шляху до сталих рішень.

2

РЕСПОНДЕНТИ З МЕНШ ВРАЗЛИВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ ЧАСТІШЕ ЗАБЕЗПЕЧУВАЛИ СЕБЕ ЖИТЛОМ САМОСТІЙНО І ВИЯВЛЯЛИ МЕНШЕ БАЖАННЯ ПОВЕРНУТИСЯ В УКРАЇНУ. Опитані українці, які самостійно винаймали житло (14%), мали менше вразливостей: частка дорослих, які самотужки опікуються дітьми була нижчою (17% проти 28% у середньому), а серед домогосподарств спостерігалось менше сімей з людьми з інвалідністю (15% проти 19%). Вони частіше були працевлаштованими (67% проти 27%) і мали вищий медіанний дохід на одну особу (750 євро проти 460 євро), що вказує на те, що самостійне винаймання житла є їхнім вибором, а не необхідністю. З досягненням певного рівня стабільності все менше таких біженців висловлювали бажання повернутися в Україну (55% проти 60% у середньому та 69% у тимчасовому житлі).

3

ІНВЕСТИЦІЇ НІМЕЧЧИНИ У ПІДГОТОВКУ УКРАЇНЦІВ ДО РИНКУ ПРАЦІ ПОЧАЛИ ПРИНОСИТИ РЕЗУЛЬТАТИ, ОСКІЛЬКИ ЗА РІК У РЕСПОНДЕНТІВ ПОМІТНО ПОКРАЩИВСЯ РІВЕНЬ ВОЛОДІННЯ МООВОЮ ТА ЗРІС РІВЕНЬ ЗАЙНЯТОСТІ. Обов'язкове навчання на мовних курсах, фінансоване Урядом Німеччини, вимагає від біженців з України витратити більше часу на інтеграцію після прибуття до країни (70% безробітних респондентів працездатного віку відвідували мовні заняття станом на травень 2024 року). Така стратегія, попри початково нижчі показники працевлаштування (27%) порівняно з іншими країнами Європи (65%), може створити переваги у довгостроковій перспективі. За останній рік на вражаючі 81% зросла частка учасників лонгitudного дослідження, які оцінюють свій рівень володіння німецькою мовою як середній (з 26% до 47%), а також на 73% зріс рівень зайнятості (з 15% до 26%). Водночас в інших країнах спостерігався набагато повільніший прогрес у рівні володіння мовою приймаючої країни і рівні зайнятості (зростання на 17% та 21% відповідно).

4

ВОДНОЧАС, БРАК ДОСТУПУ ДО ЗАКЛАДІВ/ПОСЛУГ З ДОГЛЯДУ ЗА ДІТЬМИ ТА НЕВІДПОВІДНІСТЬ МІЖ ПРОФЕСІЙНОЮ КВАЛІФІКАЦІЄЮ ТА ПОТОЧНОЮ ЗАЙНЯТІСТЮ МОЖЕ УСКЛАДНИТИ СИТУАЦІЮ З ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯМ У НАЙБЛИЖЧОМУ МАЙБУТНЬОМУ. Понад третину (38%) безробітних респондентів складали дорослі, які самостійно опікуються дітьми, частина яких повідомила про проблеми з доступом до дитсадків/послуг по догляді за дітьми. Крім того, 35% дітей дошкільного віку не відвідували жоден дошкільний заклад, внаслідок чого їхні батьки, особливо ті, які самостійно опікуються дітьми, не отримують необхідної підтримки, яка б сприяла їхній інтеграції на ринок праці. Серед працевлаштованих же була актуальною проблема невідповідності між професійною кваліфікацією та поточною зайнятістю. Так 35% працевлаштованих респондентів у Німеччині виконували некваліфіковану роботу, тоді як до вимушеного переміщення лише 6% з них працювали на таких роботах. Багато дорослих біженців досі відвідують мовні та інтеграційні курси (59%), після закінчення яких їм необхідна буде додаткова допомога з працевлаштуванням, щоб знайти гідну роботу, яка б відповідала їхнім навикам та високому рівню раніше здобутої кваліфікації.

5

У НІМЕЧЧИНІ ОПИТАНІ ДОМОГОСПОДАРСТВА, В ЯКИХ ПРОЖИВАЮТЬ ЛЮДИ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ПОВІДОМИЛИ ПРО КРАЩІ УМОВИ ЖИТТЯ ПОРІВНЯНО З ІНШИМИ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ КРАЇНАМИ. На противагу опитаним ДГ з інших країн, у Німеччині ДГ з людьми з інвалідністю мали такий самий загальний медіанний дохід на одну особу як і в середньому у вибірці по країні, і лише на 4 відсоткові пункти більше, ніж в середньому, зазначили наявність незадоволених нагальних потреб. Такі домогосподарства частіше опинялися у житлі з державним субсидуванням (21%), аніж домогосподарства, які залишались у тимчасовому/солідарному житлі протягом 1,5 років (12%). Це може свідчити про посилену увагу уряду приймаючої країни до питання підтримки конкретних вразливих груп населення.

6

БІЛЬШЕ ПОЛОВИНИ (54%) ДІТЕЙ РЕСПОНДЕНТІВ ВІДВІДУВАЛИ НІМЕЦЬКУ ТА УКРАЇНСЬКУ ШКОЛИ ОДНОЧАСНО. Зазвичай вони навчалися дистанційно у середній школі в Україні і відвідували школу в Німеччині, що створює значне навантаження для дітей. Такий підхід може свідчити про те, що батьки досі не впевнені щодо власного майбутнього у Німеччині і хочуть, щоб їхні діти отримали український атестат про середню освіту або ж щоб підростаюче покоління зберігало культурний зв'язок з рідною країною.

ПРО ЦЕЙ ОГЛЯДОВИЙ ЗВІТ

У період з 2022 по травень 2024 року Німеччина прийняла найбільшу кількість українських біженців, а саме приблизно 1,16 мільйонів осіб.¹ Українці складають значну частину спільноти біженців у Німеччині (2,5 мільйона), яка є третьою за кількістю прийнятих біженців країною у світі.² Активізація Європейською Радою Директиви про тимчасовий захист (2001/55/ЄС)³ у відповідь на російське повномасштабне вторгнення суттєво змінила підхід до політик щодо біженців, зробивши життя в будь-якій країні ЄС доступним для українців, які рятуються від війни. Втім політики Німеччини як приймаючої українських біженців

країни вирізняються розгалуженою системою соціальної підтримки та інтеграційних заходів, які не обов'язково доступні в такому обсязі в інших європейських країнах. Станом на червень 2022 року відповідно до другого тому Кодексу соціального права (SGB II)⁴ українські біженці в Німеччині мають однакові базові соціальні права, що і її громадяни, що означає вищі соціальні виплати і охоплення системою підтримки центрів зайнятості країни, яка включає насамперед доступ до субсидованих державою мовних інтеграційних курсів, допомогу з житлом, медичне страхування та інші соціальні гарантії.

Метою даного звіту, який базується на унікальних даних лонгitudного дослідження отриманих в результаті опитування протягом тривалого часу, є оцінка того, як підхід Уряду Німеччини впливає на життєзабезпечення та, загалом, інтеграцію українських біженців. Він включає аналіз траєкторій зміни **житлових умов** протягом останніх 1,5 років від випадків поступового переходу до самостійного винаймання житла до затяжного перебування у тимчасовому житлі. Крім того, було проаналізовано **рівень зайнятості** з урахуванням таких труднощів, як мовний бар'єр та працевлаштування на менш кваліфіковані посади, та розглянуто питання впливу інтеграційних курсів на покращення **рівня володіння мовою** і розширення кар'єрних перспектив біженців. Оскільки біженцями з України є переважно жінки з дітьми, питання зайнятості і соціальної інтеграції у більш широкому сенсі було проаналізовано також з точки зору відвідуваності шкіл та інших навчальних або дитячих дошкільних закладів. Також особливу увагу було приділено вразливим групам населення, передусім у рамках соціально-економічних індикаторів, а також показників потреб і допомоги.

ОГЛЯД МЕТОДОЛОГІЇ

З кінця лютого 2022 року організація IMPACT Initiatives проводить щомісячне опитування людей, які виїхали з України через ескалацію бойових дій, з метою вивчення тенденцій їхнього переміщення, потреб, шляхів інтеграції, намірів повернутися та змін цих параметрів з часом. Респондентів було спершу опитано після перетину ними державного кордону України у період з 28 лютого 2022 року у Польщі, Словаччині, Угорщині, Румунії та Молдові у пунктах пропуску, центрах транзитного переміщення і прийому біженців в рамках спільної ініціативи з УВКБ ООН. З тих пір з ними підтримують зв'язок фахівці IMPACT, які проводять щомісячне телефонне опитування з тією самою групою учасників. А з жовтня 2022 року команда IMPACT почала доповнювати наявну вибірку шляхом проведення кампаній з поширення інформації у системі обміну повідомленнями «Вайбер», мережі «Фейсбук» та через телекомунікаційну компанію «Київстар». Враховуючи обрану стратегію не випадкової вибірки, отримані результати не є статистично репрезентативними, тому їх слід розглядати як індикативні.

У цьому звіті лонгitudного дослідження було проаналізовано 3 різні типи вибірок. До першої вибірки входять усі опитані учасники Раунду 25 (8 – 29 травня 2024 р.), а респонденти з Німеччини (n=690) зіставляються з респондентами з усіх інших

європейських країн (n=2 406). Ця вибірка була використана для порівняльного аналізу ситуації станом на найновіший раунд збору даних. Друга вибірка охоплює період з квітня 2023 по травень 2024 року та складається з групи респондентів, які брали участь у таких 3 окремих раундах, як Раунд 12 (6 квітня – 1 травня 2023 р.), Раунд 17 (29 вересня – 10 жовтня 2023 р.) та Раунд 25 (8 – 29 травня 2024 р.). Вона включає лише тих, хто перебував у Німеччині, (n = 323) або тих, хто проживав у будь-якій іншій європейській країні, (n = 1 202) протягом усього вищезазначеного періоду. Ця вибірка використовувалася для відстеження того, як змінювалася ситуація протягом року для біженців, які постійно проживали в межах або поза межами Німеччини. Третя вибірка представляє усіх респондентів, яких було опитано принаймні один раз як біженців у Німеччині та які взяли участь у щонайменше 2-ох з наступних раундів (n=860): Раунд 5, Раунд 12, Раунд 17/18 і Раунд 23/34. Вона охоплює 1,5-річний період (з жовтня 2022 року по квітень 2024 року) та відображає траєкторії житлових умов українських біженців після їхнього прибуття і тривалого перебування у Німеччині або ж повернення в Україну. Детальніше про методологію аналізу траєкторій викладено у Додатку 1.

Раунд 25 лонгitudного дослідження було проведено за фінансової підтримки МФЧХ та Червоного Хреста в Україні.

1. УВКБ ООН, [Ситуація з біженцями з України](#), Портал оперативних даних УВКБ ООН, (англійською), травень 2024 р.

2. УВКБ ООН, [УВКБ ООН: Німеччина](#), (англійською), 2024 р.

3. Європейський Союз, [ІМПЛЕМЕНТАЦІЙНЕ РІШЕННЯ РАДИ \(ЄС\) 2022/382](#), (англійською), 2022 р.

4. Федеральне відомство з питань міграції та біженців, [Застосування Директиви про тимчасовий захист біженців з України в Німеччині](#), (німецькою), 2024 р.

ДЕМОГРАФІЧНИЙ ПРОФІЛЬ

У Раунді 25 лонгітюдного дослідження (травень 2024 р.) вибірка членів домогосподарств українських біженців⁵ у Німеччині складалася переважно з жінок працездатного віку⁶ (41%) і дітей (39%), тоді як дорослі чоловіки загалом становили 15% (13% чоловіків працездатного віку і 2% чоловіків старшого віку⁷). Якщо ж брати до уваги лише дорослих працездатного віку, розподіл за статтю має наступний вигляд: 76% жінок та 24% чоловіків – членів домогосподарств.

2,72 – середня кількість членів ДГ серед опитаних українських біженців у Німеччині

62% з усіх опитаних ДГ у Німеччині мають дітей у своєму складі

Тоді як середня кількість дітей на одне домогосподарство респондентів була однаковою для українських ДГ у Німеччині та інших країнах Європи⁸ (1,1), частка бездітних домогосподарств у Німеччині (38%) була на 4 відсоткових пункти вищою.⁹ Зокрема, у Німеччині опитані домогосподарства українців з дітьми у своєму складі зазвичай мають більшу кількість дітей порівняно з показником в усіх інших країнах Європи (у середньому 1,74 та 1,63 відповідно), що наближує загальний середній показник до єдиного рівня. Загалом, за отриманими даними, наявність дітей у домогосподарствах українських біженців у всіх інших європейських країнах (66% домогосподарств з дітьми) і домогосподарствах, які повернулися в Україну, (64%) була значно вищою, ніж в Україні станом на 2021 рік (38%),¹⁰ причому ДГ біженців у Німеччині не стали винятком (62%).

Вразливе населення

19% з усіх опитаних ДГ мають щонайменше 1 людину з інвалідністю¹¹ у своєму складі (див. Таблицю 1).

30% з усіх опитаних є дорослими, які самостійно опікується дітьми, що становить **48%** від усіх домогосподарств з дітьми. Натомість у період до лютого 2022 року лише 7,6%¹⁰ ДГ з дітьми очолювалися дорослими, які піклуються про дітей самотужки.

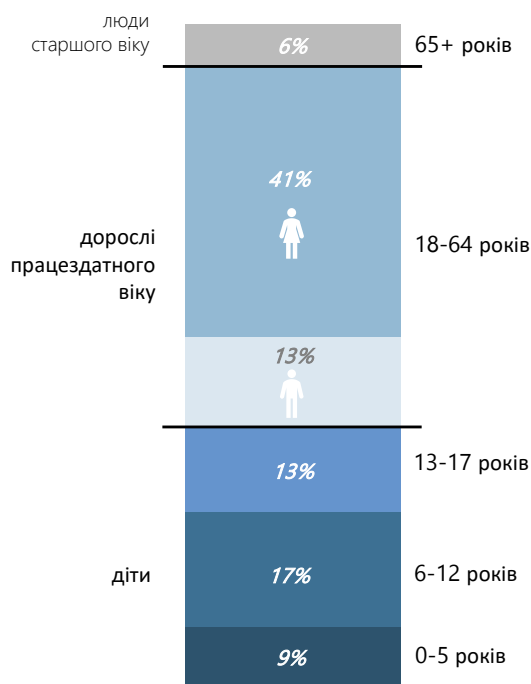
6% з усіх опитаних членів ДГ складають люди старше 65 років.

1% з усіх опитаних ДГ має вагітну жінку або годуючу матір у своєму складі.

Рисунок 1. Склад домогосподарств опитаних українських біженців у Німеччині, травень 2024 р.

(n = 1 877)

Таблиця 1. Самостійно визначена інвалідність опитаних українських біженців у Німеччині, травень 2024 року

Тип проблеми зі здоров'ям	Частка ДГ	Частка усіх членів ДГ
ДГ повідомляли про проблеми, пов'язані зі здоров'ям	19%	7%
Труднощі при ходьбі або підйомі сходами	11%	4%
Проблеми із зором (навіть в окулярах)	10%	4%
Проблеми з пам'яттю або зосередженням уваги	4%	2%
Проблеми з доглядом за собою (наприклад, купанням або вдяганням)	4%	2%
Проблеми зі спілкуванням (наприклад, зрозуміле та зв'язне мовлення)	2%	1%
Проблеми зі слухом (навіть зі слуховим апаратом)	2%	1%

5. Українським біженцем вважається будь-яка людина, яка виїхала з України внаслідок повномасштабного вторгнення у 2022 році.

6. У рамках даного звіту особами працездатного віку вважаються люди 18-64 років.

7. У рамках даного звіту людиною старшого віку вважається будь-хто старше 65 років.

8. Під усіма іншими країнами Європи маються на увазі наступні країни, в яких проживали респонденти на час проведення Раунду 25, а саме: Польща, Словаччина, Чехія, Молдова, Румунія, Велика Британія, Нідерланди, Франція, Іспанія, Норвегія, Угорщина, Ірландія, Швейцарія, Італія, Австрія, Данія, Бельгія, Литва, Естонія, Швеція, Болгарія, Фінляндія, Латвія, Хорватія, Греція, Люксембург, Албанія, Кіпр, Чорногорія, Португалія, Ісландія, Монако.

9. В інших країнах Європи частка опитаних бездітних домогосподарств складала 23% у Румунії, 31% у Польщі, 36% у Молдові, 40% у Чехії, 37% у Словаччині.

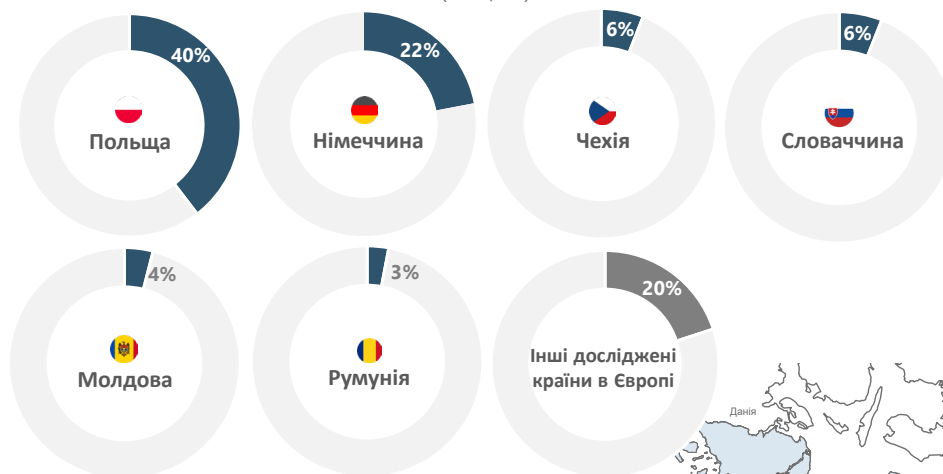
10. Державна служба статистики України, [Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України](#), 2021 р.

11. Критеріями самостійно визначеної інвалідності були обрані варіанти відповідей на запитання короткого опитувальника Вашингтонської групи. Детальніше про короткий опитувальник Вашингтонської групи [тут](#).

ГЕОГРАФІЧНИЙ РОЗПОДІЛ

Рисунок 2. Розподіл опитаних біженців серед приймаючих країн, травень 2024 року

(n = 3,096)

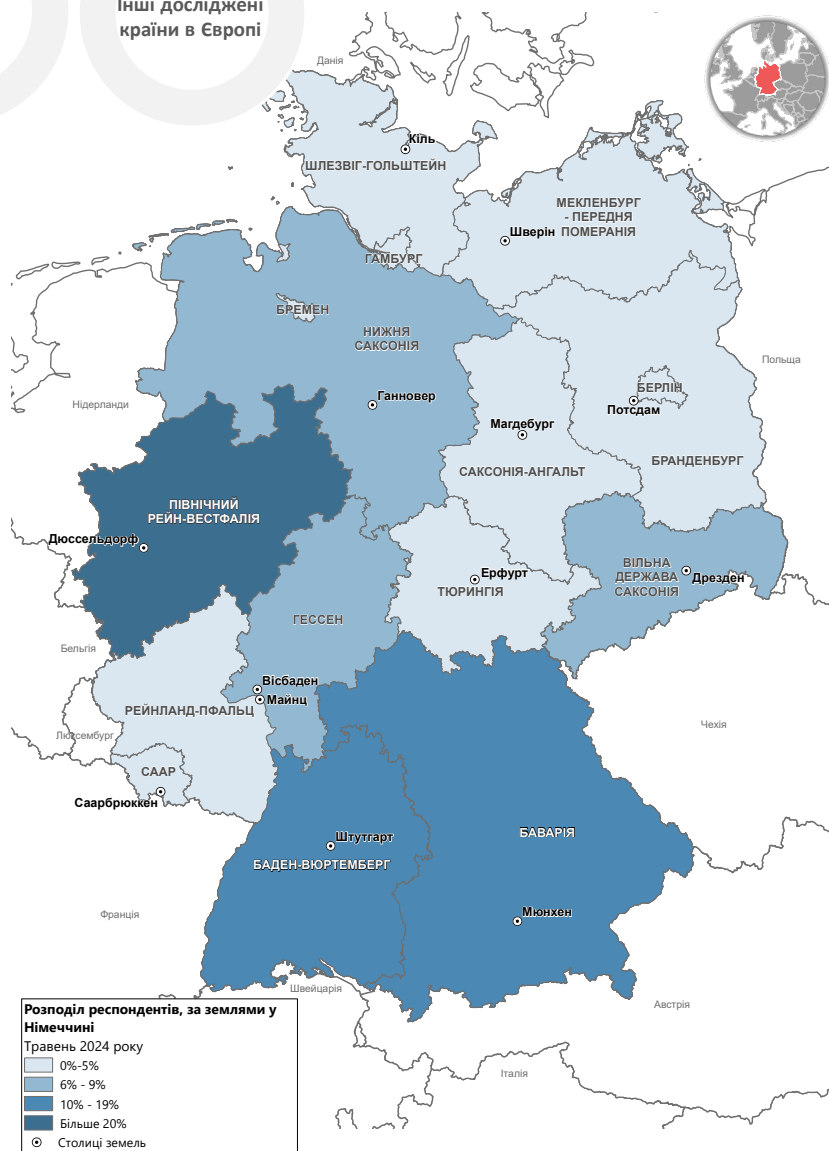
Географічний розподіл у Німеччині

Чотирма основними землями,¹² в яких проживали респонденти, були: Північний Рейн-Вестфалія (20%), Баварія (13%), Баден-Вюртемберг (12%), Нижня Саксонія (9%) та Гессен (9%). Ще 5% проживали у столиці (Берлін).¹³ Крім того, за даними Федерального статистичного управління, найбільша частка українських біженців відносно жителів земель була зафіксована у Гамбургу (1,7%), Берліні (1,6%) та Мекленбург-Передній Померанії (1,5%).

Область¹⁴ походження в Україні

На період проведення Раунду 25 більшість респондентів у Німеччині походила з Харківської області (16%), м. Київ (15%), Донецької (10%) та Одеської областей (9%).

Загалом найбільша кількість біженців виїхала зі Східного макрорегіону¹⁵ України (43% з усіх респондентів у Німеччині та 40% з усіх респондентів у інших країнах Європи) і Південного макрорегіону (22% у Німеччині та 20% в інших європейських країнах). Найбільша диспропорція зафіксована між біженцями із Заходу України, які склали лише 5% з усіх біженців у Німеччині та 10% в усіх інших країнах Європи.

12. Земля (федеральна земля) – це адміністративно-територіальна одиниця найвищого рівня у Німеччині.

13. Цей розподіл загалом співпадає з даними Федерального статистичного управління: [Чиста іміграція з України склала 121 000 осіб у 2023 році](#).

14. Область – це адміністративно-територіальна одиниця найвищого рівня в Україні.

15. У рамках даного дослідження макрорегіоном вважається територіальна одиниця, яка складається з кількох областей. З метою полегшення розуміння отриманих результатів області було згруповано у макрорегіони наступним чином: **Північний** (Київська, Житомирська, Сумська, Чернігівська), **Східний** (Дніпропетровська, Харківська, Запорізька, Донецька), **Західний** (Львівська, Волинська, Івано-Франківська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Закарпатська, Чернівецька), **Південний** (Одеська, Миколаївська, Херсонська), **Центральний** (Полтавська, Вінницька, Черкаська, Кіровоградська). **Міста Київ, Севастополь та Автономна Республіка Крим** є окремими адміністративними одиницями, які не входять до вищезгаданих макрорегіонів.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА СИТУАЦІЯ

ЖИТЛО ТА ТРАЄКТОРІЇ ЗМІН ЖИТЛОВИХ УМОВ БІЖЕНЦІВ У НІМЕЧЧИНІ

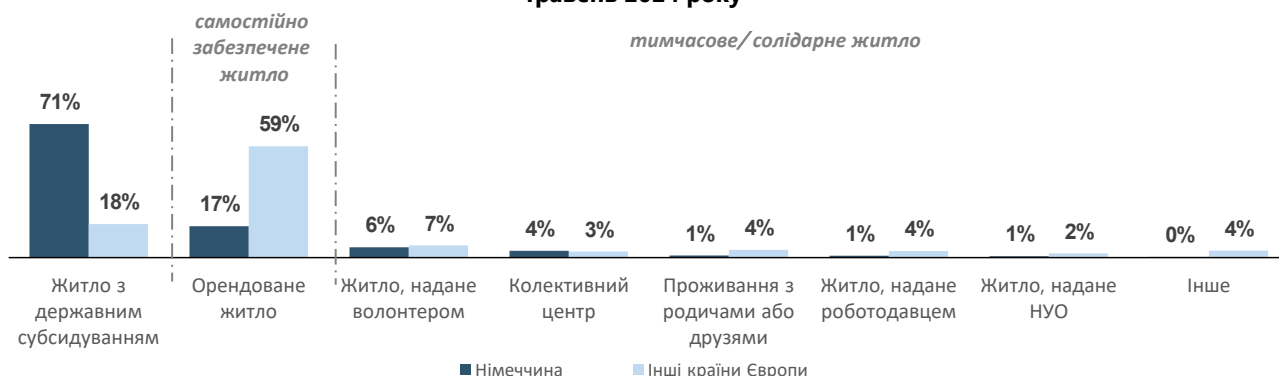
Більшість (71%) опитаних українських біженців у Німеччині отримує постійну державну житлову підтримку. Ця допомога зменшує фінансове навантаження на біженців, які після виїзду закордон спочатку були вимушені винаймати житло, а також мінімізує ризики, пов'язані з нестабільними житловими умовами, для тих, хто проживав після переміщення у тимчасовому/солідарному житлі¹⁸. З іншого боку, у деяких випадках відсутність державної допомоги могла вплинути на рішення респондентів повернутися в Україну, так як був виявлений статистично значущий зв'язок між поверненням в Україну та проживанням до цього у тимчасовому/солідарному житлі у Німеччині.

Ситуація станом на кінець весни 2024 року

Уряд Німеччини надає допомогу з житлом українським біженцям, яким бракує фінансових засобів для покриття витрат на проживання. Для отримання допомоги необхідно зареєструватися у центрі зайнятості (JobCenter),¹⁶ а потім пройти обов'язкові інтеграційні та мовні курси. За даними лонгітюдного дослідження, Німеччина надала фінансоване державою житло 71% домогосподарств біженців. Натомість лише 18%

респондентів у інших країнах Європи отримали державну допомогу з житлом. Біженці в інших європейських країнах здебільшого винаймали житло самостійно (59%), що потенційно могло призвести до більших фінансових труднощів і вищих рівнів гострих незадоволених потреб порівняно з українськими ДГ у Німеччині (див. розділи «Потреби та допомога» і «Дохід»).

Рисунок 3. Типи житла опитаних домогосподарств українських біженців у Німеччині, травень 2024 року

Динаміка житлових умов протягом 20 місяців (жовтень 2022 року – квітень 2024 року)¹⁷

У цьому розділі траєкторний аналіз відображає зміни, які відбулися протягом 20 місяців з жовтня 2022 року по квітень 2024 року. Він охоплює усіх респондентів, які були біженцями у Німеччині у будь-який період протягом проведених раундів

дослідження (n=860), зокрема і тих, хто повернувся в Україну або переїхав у інші країни (детальніше про методологію у Додатку 1).

Рисунок 4. Житло респондентів у Німеччині, динаміка змін протягом півторарічного періоду (жовтень 2022 року – квітень 2024 року)

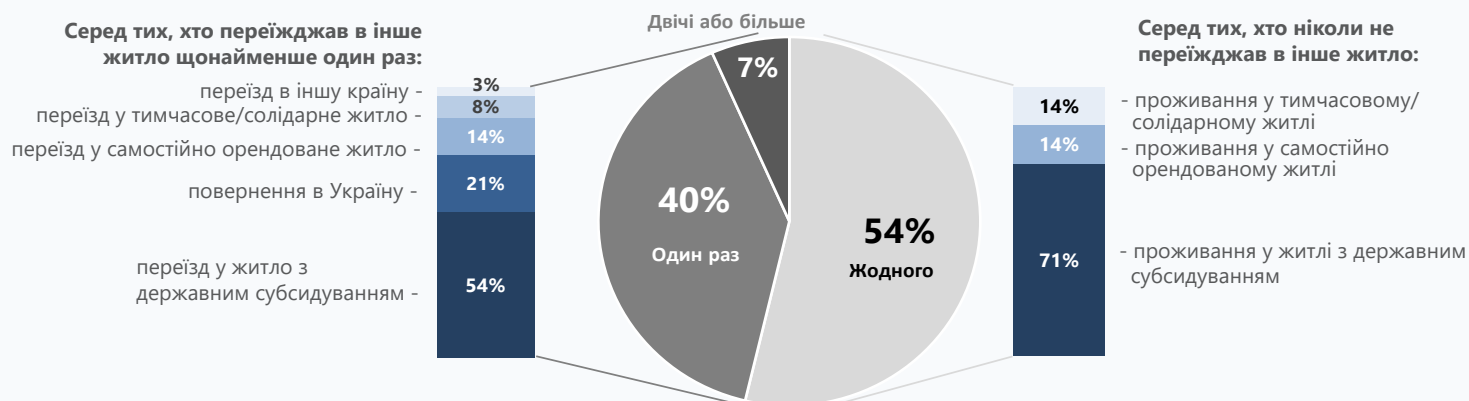
16. Центр зайнятості (Jobcenter) у Німеччині – це спільна установа Федерального агентства зайнятості та муніципального органу, яка відповідає за надання підтримки з працевлаштуванням і соціальних послуг.

17. Детальна інформація щодо методології розрахунку частки траєкторій житлових умов респондентів, які перебували у Німеччині як біженці щонайменше протягом одного раунду, представлена у Додатку 1.

18. У рамках даного дослідження тимчасове/солідарне житло є широкою категорією, яка охоплює варіанти житла, наданого окремими особами, організаціями або установами за певних умов або на обмежений період, які загалом не є довгостроковими житловими рішеннями. Ця категорія переважно включає колективні центри та житло, надане волонтерами (до 70% у цій категорії, 10% у загальній вибірці), а також доповнюється дещо меншою часткою респондентів (до 30% у цій категорії, 4% у загальній вибірці), які проживають у помешканнях, наданих НУО, друзями, далекими родичами, членами сім'ї, роботодавцями тощо.

Рисунок 5. Кількість разів, коли респонденти переїжджали в інше житло протягом півторарічного періоду (з жовтня 2022 року по квітень 2024 року), розподіл за останнім відомим типом житла

Загалом серед респондентів, які були біженцями у Німеччині у будь-який період протягом 20 місяців (жовтень 2022 року – квітень 2024 року), 54% проживали увесь час в одному типі житла, причому більшість з них (71% або 39% з усіх респондентів) перебувала у житлі з державним субсидуванням. 47% респондентів переїжджали щонайменше один раз в інший

тип житла протягом досліджуваного періоду. Найпоширеніші траєкторії змін житлових умов фіксувалися серед респондентів, які спершу проживали у тимчасовому/солідарному житлі або ж у самостійно забезпеченому¹⁹ житлі, але згодом переїхали у державне житло (11% та 8% з усіх респондентів відповідно).

Траєкторія 1.

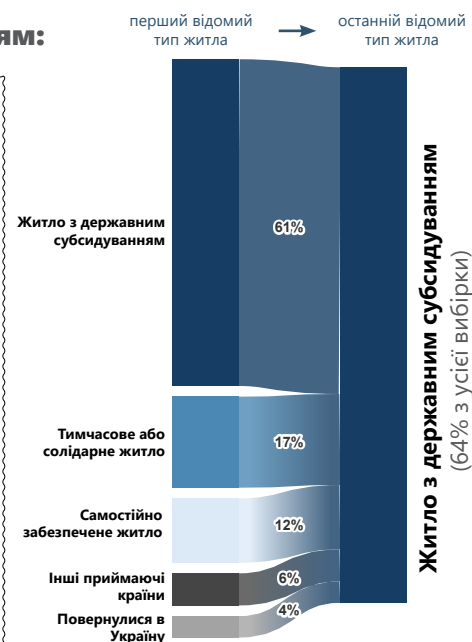
Респонденти, які опинилися у житлі з державним субсидуванням:

21% таких домогосподарств включали в себе людей з інвалідністю. Це найбільша частка серед усіх траєкторій, особливо якщо порівняти з респондентами, які проживали у тимчасовому житлі протягом усього періоду дослідження (12%). Така різниця може свідчити про посилену увагу Уряду Німеччини до надання допомоги вразливим групам.

67% ДГ мали щонайменше 1 дитину (найбільша частка серед усіх траєкторій). Також вони частіше мали лише одного дорослого, який опікується дітьми (32%) порівняно з домогосподарствами у самостійно забезпеченому житлі (17%).

67% відвідували мовні курси (найбільша частка серед усіх траєкторій), тоді як 54% визначили свій рівень володіння мовою як низький або дуже низький.

87% – непрацевлаштовані (найбільша частка серед усіх траєкторій).

Респонденти у житлі з державним субсидуванням часто належали до вразливих груп населення, зокрема людей з інвалідністю, дорослих, які самостійно опікуються дітьми та сімей з дітьми. Також вони частіше відвідували мовні курси, що може пояснювати вищий рівень безробіття.

Частка тих, хто проживав у житлі з державним субсидуванням, постійно збільшувалася протягом зазначеного періоду, а саме з 47% у жовтні 2022 року до 64% у квітні 2024 року. З них більшість (61%) не переїжджала в інше житло з початку досліджуваного періоду. Усі інші ДГ (39%) перед цим проживали у тимчасовому/солідарному житлі (наприклад, у колективних центрах або житлі, наданому волонтерами, родичами, друзями, НУО) (17%) або ж у самостійно орендованому помешканні (12%).

Респонденти у державному житлі оцінили свої житлові умови більш позитивно порівняно з іншими біженцями, а саме: 71% описав їх як хороші або дуже хороші, 24% – задовільні і лише 4% – як погані або дуже погані. Більшість респондентів оплачувала проживання за зниженою вартістю (60%), тоді як 39% не мали сплачувати за проживання взагалі.

19. 98% респондентів, які належали до категорії тих, хто проживає у самостійно забезпеченому житлі, повідомили, що вони орендують помешкання (103 людини), тоді як лише 2% (2 людини) проживали у власному житлі. З метою спрощення аналізу ці категорії було об'єднано в одну – категорію самостійно забезпеченого житла.

Траєкторія 2.**Респонденти, які опинилися у самостійно забезпеченому житлі:**

17% були дорослими, які самостійно опікуються дітьми, що є набагато нижче порівняно з середнім показником для біженців у Німеччині (28%) або для респондентів, які проживали у державному (32%) чи тимчасовому/солідарному житлі (33%).

15% домогосподарств мали людей з інвалідністю у своєму складі. Ця частка є нижчою порівняно з середнім показником для біженців у Німеччині (19%) та тих, хто проживав у державному житлі (21%).

51% оцінили свій рівень володіння німецькою мовою як низький або дуже низький.

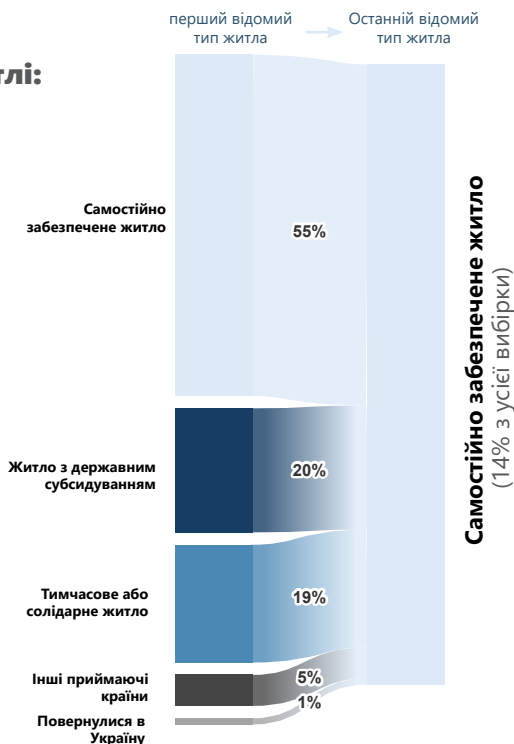
67% є працевлаштованими у Німеччині (найбільша частка серед усіх траєкторій), 36% відвідують курси, а серед безробітних (n=42) 21% шукає роботу.

Респонденти у самостійно забезпеченому житті здебільшого менш вразливі, з меншою часткою дорослих, які самостійно опікуються дітьми та домогосподарств з людьми з інвалідністю порівняно з іншими групами. Ця група має вищі доходи та значно вищий рівень зайнятості, що свідчить про те, що винаймання житла є їхнім власним вибором, а не необхідністю.

Деяким респондентам з часом вдалося успішно перейти на самозабезпечення: 20% тих, хто наразі орендує своє помешкання, (3% з усієї вибірки) переїхали з житла з державним субсидуванням, а 19% (3% з усієї вибірки) попередньо проживали у тимчасовому житлі або житлі, наданому волонтерами.

Частка домогосподарств у самостійно забезпеченому житті (орендованому або ж власному) знизилася з 18% у жовтні 2022 року до 14% у квітні 2024 року (переважно внаслідок переїзду до житла з державним субсидуванням). Водночас 55% ніколи не змінювали житло і винаймали його протягом усього досліджуваного періоду. Що стосується житлових умов, 60% респондентів у самостійно забезпеченому житті оцінили свої житлові умови як хороші або дуже хороші, а 39% назвали їх задовільними.

Медіанний дохід на одну особу у цих домогосподарствах становить 750 євро, що є значно вищим показником порівняно з тими, хто проживає у державному або тимчасовому/солідарному житті (по 460 євро в обох категоріях), причому більшість з них є працевлаштованими. Бажання повернутися в Україну у майбутньому також пов'язане із типом житла: 55% тих, хто проживає у самостійно забезпеченому житті, повідомили, що вони планують колись повернутися, тоді як аналогічне бажання було зафіксовано у 69% тих, хто проживав у менш стабільному або тимчасовому типі житла (колективних центрах, житлі, наданому волонтерами, тощо). Як зазначається у розділі, поданому нижче, менш стабільні житлові умови та вищі рівні потреб можуть спонукати деяких респондентів повернутися в Україну.

Траєкторія 3.**Респонденти, які опинилися у тимчасовому/солідарному житті:**

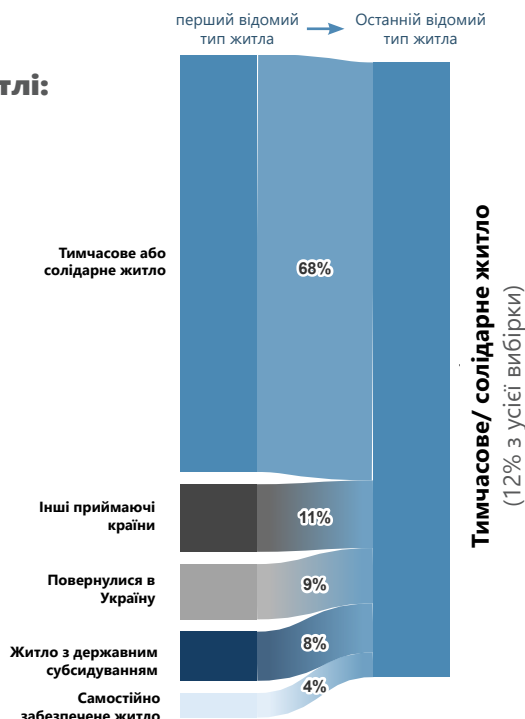
27% належать до групи людей віком від 51 року, що є найбільшою часткою серед усіх траєкторій, особливо порівняно з тими, хто наразі проживає у самостійно забезпеченому житті (18%).

53% домогосподарств мають дітей (найменша частка серед усіх траєкторій, на 12 відсоткових пунктів нижче середнього рівня). Серед них, тим не менш, частіше зустрічаються ДГ з дорослими, які самостійно опікуються дітьми (33%); 62% усіх таких домогосподарств з дітьми очолювані дорослим, який самостійно опікується дітьми.

68% ніколи не переїздили і проживали у тимчасовому/солідарному житті протягом усього періоду дослідження. Загалом це 8% з усієї вибірки, які впродовж більше ніж 1,5 років не можуть знайти стабільне житло на довгостроковий період.

62% оцінили свій рівень володіння мовою як низький або дуже низький (найбільша частка серед усіх траєкторій), а 52% відвідує мовні курси.

81% – непрацевлаштовані.

Респонденти у тимчасовому або солідарному житлі зазвичай є старшими за віком, а кількість ДГ з дітьми є значно меншою порівняно з іншими групами. Водночас серед тих, хто має дітей, частіше зустрічаються дорослі, які самостійно опікуються дітьми. Ці люди стикаються зі значними перешкодами на шляху до інтеграції, мають високий рівень безробіття та низький рівень володіння мовою. Багато з них залишається у тимчасовому житлі протягом тривалого періоду.

Частка респондентів, які проживають у тимчасовому або солідарному житлі, (колективні центри або помешкання, надані волонтерами) знизилася з 26% до 12% протягом досліджуваного періоду, що свідчить про прогрес у пошуках стабільного житла. Слід зазначити, що 42% усіх респондентів, які спершу проживали у тимчасовому або солідарному житлі, згодом переїхали у житло з державним субсидуванням. Водночас впродовж більш ніж півторарічного періоду дослідження значній кількості опитаних так і не вдалося знайти стабільне житло на довгостроковий період.

Частка біженців у тимчасовому/солідарному житлі, які повідомили, що проживають безкоштовно, була найвищою, а саме 90% у колективних центрах та 64% у помешканнях, наданих волонтерами. Втім житлові умови відрізнялися залежно

від типу житла. Майже третина (35%) опитаних у колективних центрах назвала житлові умови поганими або дуже поганими, а ще 36% оцінили їх як задовільні. Натомість 89% респондентів, яких розмістили волонтери, зазначили хороші або дуже хороші житлові умови. Крім того, домогосподарства, які перебувають у тимчасовому або солідарному житлі, часто мають вищий рівень незадоволених гострих потреб (50%) порівняно з респондентами у самостійно забезпеченому житлі (41%) або державному соціальному житлі (42%). До найчастіше згадуваних потреб належали гроші (15%), житло (15%) і возз'єднання з сім'єю (11%). Кожна з цих потреб перевищувала на 5-9 відсоткових пунктів середній показник вибірки усіх осіб, які були біженцями у Німеччині принаймні один раз протягом останніх 20 місяців.

Повернення в Україну та житло у Німеччині

Частка респондентів, які виїжджали у Німеччину щонайменше один раз, але повернулися в Україну, зросла з 3% на початку досліджуваного періоду у жовтні 2022 року до 9% наприкінці квітня 2024 року. 39% з них повідомили про проживання у тимчасовому або солідарному житлі протягом свого

перебування у Німеччині.²⁰ Ця частка є значно вищою, як порівняти з тими, хто залишався у Німеччині протягом усього періоду (13% в останньому раунді). Це вказує на те, що біженці, які проживають у менш стабільних житлових умовах, можуть бути більш схильними повернутися в Україну.

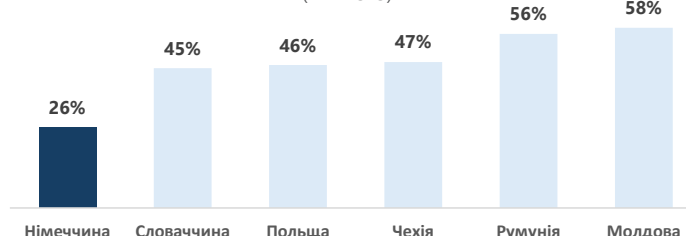
ДОХІД

У травні 2024 року медіанний дохід на одну особу у домогосподарствах біженців у Німеччині був вищим порівняно з 5 іншими основними приймаючими країнами, а частка респондентів, які вдавалися до стратегій подолання труднощів,²¹ була вдвічі меншою, ніж в інших країнах. Це може свідчити про те, що постійна фінансова підтримка від Уряду Німеччини та допомога з житлом сприяють тому, що більша частка опитаних біженців може покрити свої основні витрати.

Рисунок 6. Медіанний дохід на 1 особу в опитаних ДГ у 6 основних приймаючих країнах, у євро

Рисунок 7. Використання опитаними ДГ стратегій подолання труднощів із забезпеченням засобами до існування, за 6 основними приймаючими країнами

Медіанний дохід на 1 особу і застосування стратегій подолання труднощів в опитаних уразливих ДГ біженців у Німеччині

Вразливе населення

Хоча домогосподарства з людьми з інвалідністю у своєму складі зазначали рівень доходів, аналогічний рівню середньостатистичного домогосподарства українських біженців, такі ДГ частіше вдавалися до стратегій подолання труднощів із забезпеченням засобами до існування (35%), що свідчить про більшу необхідність у фінансовій підтримці.

20. 2,3 – це стандартизований залишок. Це свідчить про позитивний статистичний взаємозв'язок між поверненням в Україну та проживанням до від'їзду у тимчасовому житлі у Німеччині.

21. Стратегії подолання труднощів із забезпеченням засобами до існування – це стратегії, застосовуючи які окремі особи або ДГ поступаються економічних і соціальних труднощів, підтримки добробуту та задоволення основних потреб.

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА РІВЕНЬ ВОЛОДІННЯ МОВОЮ

Під час аналізу ситуації з зайнятістю українських біженців у Німеччині важливо брати до уваги політики приймаючої країни щодо покращення рівня володіння офіційною мовою. З червня 2022 року Німеччина пропонує безкоштовні мовні курси, обов'язкові для біженців з України, зареєстрованих у центрах зайнятості. В інших основних приймаючих країнах бракує таких системних заходів, що спонукає біженців долучатися до ринку праці набагато швидше і з нижчою підготовкою, а отже, найвразливіші групи населення залишаються найменш захищеними і стикаються з труднощами, не отримуючи при цьому необхідної їм підтримки.²² Натомість Німеччина надає час для повноцінної інтеграції та необхідний соціальний захист для найбільш вразливого населення. Хоч така стратегія і не призводить до миттєвого зростання зайнятості, однак вона вже сприяє підвищенню мовних навичок і стабільності з житлом. Не зважаючи на те, що рівень зайнятості серед українських біженців у Німеччині спершу був нижчим, зараз він зростає набагато швидше, ніж в інших країнах.

У Миколаєві досі дуже небезпечно, але тут [у Німеччині] ми в безпеці. Нам надали житло, діти ходять тут у школу. **Німеччина дуже допомагає нам інтегруватися. Вони помічають, як я і мої діти стараємося вивчити мову, як сильно я хочу знайти тут роботу.** Зараз я чекаю на курс німецької мови рівня B2 і активно шукаю роботу на неповний робочий день.

Ірина, 46 років²³

Рисунок 8. Ситуація з зайнятістю серед респондентів працездатного віку (18-64 років) станом на травень 2024 року

Рисунок 9. Частка працевлаштованих респондентів працездатного віку у приймаючій країні протягом 2023-2024 років

Місто Олешки досі окуповане [наразі під контролем військових Російської Федерації], щодня обстріли. Повертатися все ще небезпечно. Тут у нас є безкоштовне житло від держави, наші діти навчаються. **Я з моїм чоловіком працюємо, і, починаючи з травня, ми будемо платити за наше житло самі.** У квітні ми все ще проживатимемо за програмою [державної підтримки], але нас вже знімають з неї.

Анастасія, 32 роки

22. Детальніше про соціально-економічну ситуацію біженців у Польщі у звіті організації IMPACT Initiatives, «Економічна інтеграція українців у Польщі станом на кінець 2023 року: висновки та проблеми», (англійською), 2024 р.

23. З метою дотримання конфіденційності усі імена було змінено для цієї та наступних цитат, а вік було довільно обрано з відповідної вікової групи.

Становище опитаних працевлаштованих²⁴ біженців з України працездатного віку, які проживали у Німеччині станом на травень 2024 року

64% опитаних у Німеччині домогосподарств з працевлаштованим респондентом мали дохід понад 600 євро на одну особу (вище медіанного значення на 100 євро), на противагу лише 8% домогосподарств з непрацевлаштованим респондентом.

43% опитаних у Німеччині домогосподарств з працевлаштованим респондентом сплачували орендну плату за своє житло у повному обсязі на противагу 9% домогосподарств з непрацевлаштованим респондентом.

38% працевлаштованих респондентів поєднували відвідування мовних курсів та роботу.

59% працевлаштованих респондентів визначили свій рівень володіння німецькою мовою як середній і вище, причому 12% оцінили його як хороший або дуже хороший. Відповідний показник був нижчим серед непрацевлаштованих респондентів (45% – середній і вище).

35% працевлаштованих респондентів виконували некваліфіковану роботу. Лише 6% виконували таку роботу до переміщення (див. Рисунок 10).

У нас немає бажання повертатися в російську окупацію [респондент з Кременної Луганської області, яка наразі під контролем військових Російської Федерації]. Тут, у Німеччині, нам надали безкоштовне житло, соціальні виплати. Я вже закінчив мовні курси і цього місяця вийшов на роботу, тому уряд скасував виплати для нас. **Я, моя дружина і діти вже отримали всю необхідну нам допомогу. Тепер ми можемо попіклуватися про себе самі.** Доки не завершиться війна, ми точно залишатимемося у Німеччині.

Федір, 43 роки

Станом на травень 2024 року ДГ з працевлаштованим респондентом частіше зазначали дохід на одну особу, вище медіанного, порівняно з іншими підгрупами. Майже половина цієї групи опитаних сплачувала орендну плату у повному обсязі. Слід відзначити, що опитані працевлаштовані біженці схильні були оцінювати свій рівень володіння мовою вище, ніж непрацевлаштовані біженці, що підтверджує важливість знання мови для успішного працевлаштування. Водночас 38% працевлаштованих поєднували роботу з відвідуванням мовних

курсів і разом з тим отримували підтримку центру зайнятості. Крім того, 35% респондентів виконували некваліфіковану роботу, хоча лише 6% з них виконували такий тип робіт до вимушеного переміщення. Якщо брати до уваги усіх респондентів, які працювали до переміщення (68%), вражаючи 40% становили "професіонали", 19% – "менеджери" і лише 3% – "некваліфіковані працівники", що свідчить про значний професійний потенціал українських біженців у Німеччині.

Рисунок 10. Категорії професії (до переміщення та нині) працевлаштованих респондентів у Німеччині, травень 2024 року

24. Тут було проаналізовано 27% наявної вибірки у Німеччині, в рамках якої 24% працювали у приймаючій країні, а 3% працювали віддалено як позаштатні працівники або ж мали власний бізнес.

Становище непрацевлаштованих²⁵ біженців з України працездатного віку, які проживали у Німеччині станом на травень 2024 року

70% непрацевлаштованих респондентів відвідували мовні курси, а ще 14% активно шукали роботу. Таким чином біженці, зайняті підготовкою до виходу на місцевий ринок праці, становили більшість.

55% непрацевлаштованих респондентів оцінили свій рівень володіння німецькою мовою як низький або дуже низький. Водночас ця частка зменшилася протягом останнього року (див. розділ «Покращення мовних навичок з плином часу»), що вказує на ефективність мовних курсів.

51% опитаних у Німеччині ДГ з непрацевлаштованим респондентом мали дохід на одну особу нижче медіанного (нижче 499 євро), а 91% сплачували орендну плату за зниженою вартістю або ж не сплачували її взагалі.

Вразливе населення

18% непрацевлаштованих респондентів проживали у домогосподарствах з людьми з інвалідністю у своєму складі.

38% непрацевлаштованих респондентів - це дорослі, які самостійно опікуються дітьми (на противагу 27% серед працевлаштованих респондентів). Крім того, станом на травень 2024, 89% з усіх опитаних дорослих, які самостійно опікуються дітьми молодше 6 років (n = 60) не мали роботи станом на травень 2024.

Станом на травень 2024 року більшість непрацевлаштованих респондентів відвідувала мовні курси (70%) або ж шукала роботу (14%). Їхній рівень володіння німецькою мовою був помітно нижчим порівняно з працевлаштованими біженцями. Серед них було набагато більше дорослих, які самостійно опікуються дітьми та дещо більше домогосподарств з людьми з інвалідністю у своєму складі. Слід зазначити, що 89% з усіх

дорослих, які самостійно опікуються дітьми молодше 6 років були безробітними, а 35% з усіх дітей дошкільного віку²⁶ не відвідували дитячий садок або інший дошкільний заклад, внаслідок чого їхні батьки (особливо особливо ті, які самотужки виховують дітей) не отримували допомоги з дітьми, яка б дала можливість дорослим інтегруватись на ринок праці.

Ми дуже щасливі в Німеччині. Моїй дочці 4 роки, вона безкоштовно ходить у дитячий садок, хоч нам і довелося довго чекати на вільне місце. Моя мама знайшла невеликий підробіток, працює прибиральницею у кафе. Держава надає кожному з нас фінансову допомогу. Я ходжу на курси німецької мови і у січні здаватиму екзамен на рівень B1. Планую знайти роботу у майбутньому, коли закінчу навчання на курсах. З міркувань безпеки, через постійні ракетні обстріли ми не повертаємося в Україну.

Софія, 32 роки

Моє рідне місто [Сєвєродонецьк, Луганська область] окуповане. Повертатися немає куди, тому ми у Німеччині. Є житло, підтримка від держави. Старші діти ходять у німецьку школу, молодші – вдома, зі мною, тому що у дитячих садках немає вільних місць.

Олена, 40 років

25. Тут було проаналізовано 69% наявної вибірки у Німеччині, що включає усіх непрацевлаштованих респондентів працездатного віку (18-64 років), окрім пенсіонерів (3%) та студентів (1%).

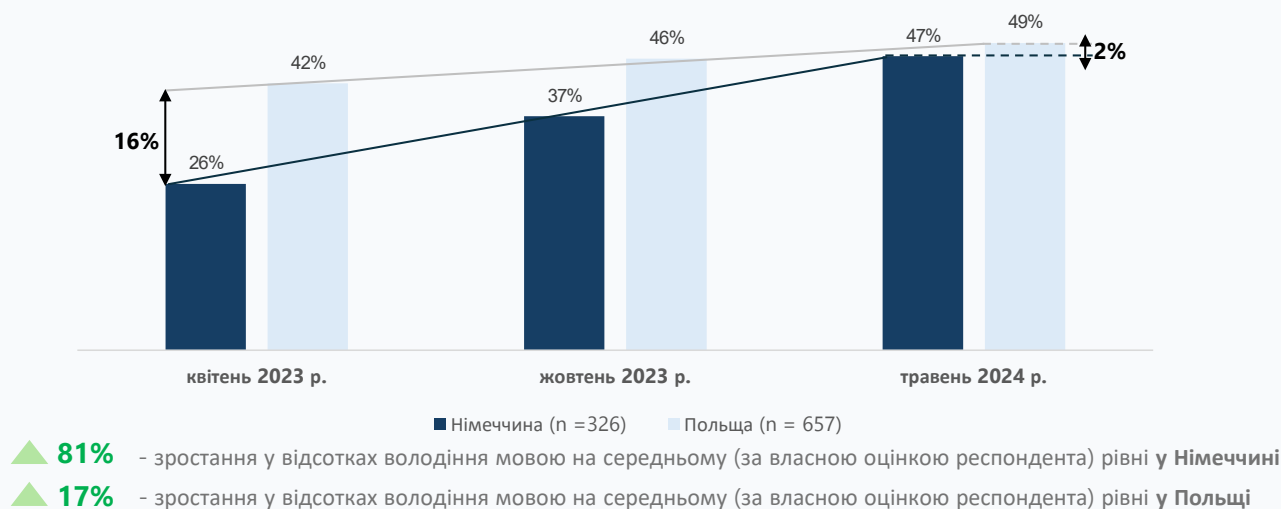
26. Питання щодо невідвідування дитячого садка чи інших дошкільних закладів ставилося щодо усіх дітей віком до 5 років включно, які є у домогосподарстві.

Покращення мовних навичок з плином часу

Українцям важче вчити німецьку мову порівняно з мовами сусідніх країн, наприклад, лінгвістично ближчою польською. Однак у рамках інтеграційної програми та підготовки до виходу на місцевий ринок праці Німеччина забезпечує біженців мовними курсами, фінансованими державою. Станом на травень 2024 року понад половину (59%) опитаних біженців у Німеччині відвідували мовні курси, тоді як у Польщі таких було лише 15%.

З метою відстеження змін рівня володіння мовою, за оцінкою респондентів, було проаналізовано відповіді тих самих людей, які брали участь у кожному з 3-ох окремих раундів протягом року (квітень 2023 року, жовтень 2023 року і травень 2024 року). Аналіз, представлений нижче, охоплює респондентів у Польщі (споріднена група мов, відсутні загальнонаціональні інтеграційні курси) та Німеччині (інша група споріднених мов, інтеграційні курси є загальнонаціональними і обов'язковими для всіх непрацевлаштованих отримувачів державної допомоги).

Рисунок 11. Частка респондентів у Німеччині та Польщі, які зазначили середній рівень володіння мовою протягом досліджуваного періоду

Згідно з результатами аналізу учасників 3-х відібраних раундів лонгітюдного дослідження протягом останнього року, частка опитаних біженців у Німеччині, які оцінили свій рівень володіння німецькою мовою як середній, зросла аж на 81% (див. Рисунок 11), тоді як частка тих, хто оцінив рівень володіння мовою як хороший чи дуже хороший, зросла на 83% (з 6% до 11%). Одночасно частка тих, хто вважав, що володіє мовою на низькому/дуже

низькому рівнях, знизилась на 37% (з 62% до 47%). З більш помірним темпом покращували свої мовні навички респонденти у Польщі: було зафіксовано зростання на 17% на середньому рівні володіння мовою, на 54% на хорошому/дуже хорошому рівнях (з 13% до 20%) та зниження низького/дуже низького рівнів володіння мовою на 31% (з 45% до 31%).

Я вже завершила курс рівня B1. Облаштовувати своє життя в чужій країні тепер набагато легше! Я чекаю на початок курсу B2. Німеччина створює хороші умови для інтеграції.

Ольга, 24 роки

Центр зайнятості оплатив процедуру підтвердження диплома і мовні курси для мене і мого чоловіка. Зараз ми чекаємо на початок курсів на рівні B2. Тому ми поки не шукаємо роботу. Для робіт, які відповідають нашій кваліфікації, необхідно краще знати мову.

Вікторія, 35 років

ОСВІТА

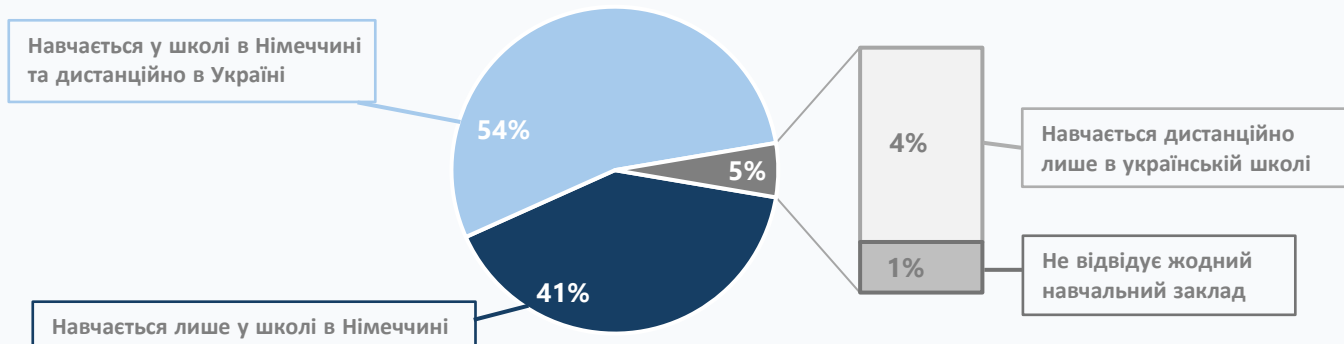
Інтеграція дітей в освітній простір німецьких шкіл на кінець весни 2024 року

Понад половину дітей опитаних домогосподарств біженців у Німеччині вчаться в українській та німецькій школах одночасно. Деякі респонденти пояснили, що це пов'язано з бажанням підтримувати зв'язок з рідною країною через своїх дітей, а також має культурне і практичне значення у разі повернення в Україну.

Моя дочка вчиться в обох школах. Ми не забираємо її з української школи, бо я хочу, щоб вона добре знала українську мову.

Юлія, 37 років

Рисунок 12. Частка дітей шкільного віку²⁷ в опитаних домогосподарствах біженців, які навчаються у школі в Німеччині та дистанційно в Україні (n = 544)

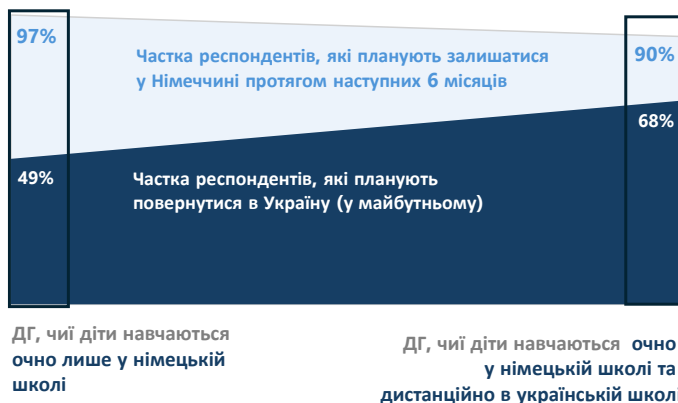

Станом на травень 2024 року більшість дітей шкільного віку (95%) відвідувала німецькі школи, але понад половину дітей (54%) поєднували німецьку освіту з навчанням онлайн в Україні. 4% навчалися дистанційно лише в українській школі. Слід зазначити, що домогосподарства, чії діти навчалися в обох школах одночасно, частіше висловлювали бажання у

майбутньому повернутися в Україну порівняно з тими, чії діти відвідували виключно німецьку школу (68% проти 49%). Найчастіше згадуваними причинами продовження навчання дітей в українських школах було бажання повернутися в Україну або ж бажання аби діти продовжували вивчати українську мову.

Рисунок 13. Довгострокові і короткострокові міграційні наміри респондентів, за формою навчання дітей-школярів в ДГ

(n = 3 096)

Мій молодший син вчиться у німецькій школі і дистанційно в українській. Ми не відмовляємося від української освіти, бо у майбутньому плануємо повернутися жити в Україні.

Катерина, 41 рік

Дитина вчиться [тільки] в німецькій школі. Ми забрали документи з української школи. Я не бачу в цьому сенсу, ми плануємо жити в Німеччині.

Оксана, 31 рік

27. У даному контексті дітьми шкільного віку вважаються діти віком від 6 до 17 років.

ПОТРЕБИ ТА ДОПОМОГА

У Раунді 25 43% опитаних біженців у Німеччині назвали щонайменше 1 незадоволену нагальну потребу, що є на 9 відсоткових пунктів менше порівняно з іншими країнами Європи (52%). У обох групах найчастіше вказуваною потребою були гроші. Однак респонденти у Німеччині зазначали її набагато рідше, ніж опитані в інших європейських країнах (різниця у 16 відсоткових пунктів). Аналогічна тенденція спостерігається у повідомленнях про потреби у медичному обслуговуванні або медичних виробках, матеріальній допомозі та продуктах харчування (див. Рисунок 14). Зафіксовану різницю можна

пояснити різними видами допомоги, яку отримують біженці залежно від країни їхнього перебування: 86% з усіх опитаних біженців у Німеччині повідомили про отримання допомоги протягом місяця до збору даних на противагу 61% респондентів в інших європейських країнах. До 3-ох основних видів допомоги належали гроші (79% у Німеччині проти 47% у Європі), житло (47% проти 16%) та інтеграційні послуги (28% проти лише 7%). В обох випадках органи влади були основними надавачами допомоги, хоча їхня частка була більшою у Німеччині (97%) порівняно з усіма іншими країнами Європи (87%).

Рисунок 14. Незадоволені нагальні потреби респондентів у Німеччині та інших європейських країнах станом на травень 2024 року

(n = 3 096)

Рисунок 17. Самоназвані незадоволені нагальні потреби, за категорією вразливості, наявної в опитаних ДГ у Німеччині

↑ ↓ - збільшення/зменшення різниці у відсоткових пунктах між часткою вразливих категорій людей, які повідомили про незадоволені нагальні потреби, та відповідним середнім показником

Дорослі, які самостійно опікуються дітьми (n = 206)

8% возз'єднання з сім'єю ↑+2.4
6% працевлаштування ↓-2.3

ДГ з людьми з інвалідністю у своєму складі (n = 133)

11% працевлаштування ↑+2.4
8% медичні послуги/вироби ↑+1.7
3% юридичні консультації ↑+1.7
5% вивчення мови ↓-2.5

ДГ з 3-ома або більше дітьми (n = 71)

17% гроші ↑+5.9
6% віза/документи ↑+2.9
10% вивчення мови ↑+2.9
5% медичні послуги/вироби ↓-1.9

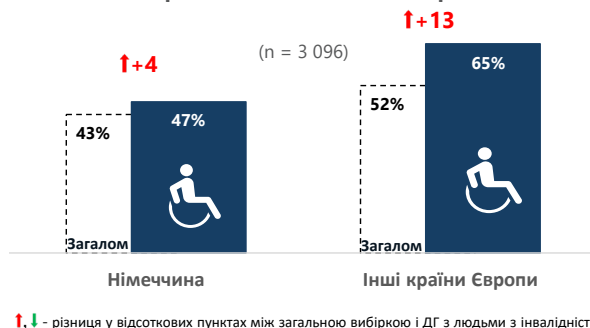
Респонденти старше 65 років (n = 40)

15% медичні послуги/вироби ↑+8.5
3% транспорт ↑+1.6
3% юридичні консультації ↑+1.2
3% гроші ↓-8.5

Вразливе населення

Якщо порівняти дані біженців у Німеччині та інших європейських країнах, помітна різниця в тенденціях серед домогосподарств з уразливістю, які зазначили щонайменше 1 незадоволену нагальну потребу. Зокрема, в усіх інших країнах Європи домогосподарства з людьми з інвалідністю у своєму складі частіше мали набагато більше незадоволених потреб (див. Рисунок 15).

Рисунок 15. Частка опитаних домогосподарств з людьми з інвалідністю у своєму складі, які повідомили про незадоволені нагальні потреби, у порівнянні з загальною вибіркою

↑, ↓ - різниця у відсоткових пунктах між загальною вибіркою і ДГ з людьми з інвалідністю

За отриманими даними, відповідно до рівня зафіксованих незадоволених нагальних потреб серед домогосподарств з вразливістю більше допомоги порівняно з загальною вибіркою (86%) отримали наступні вразливі групи населення: дорослі які самостійно опікуються дітьми (92% отримали допомогу), домогосподарства з людьми з інвалідністю у своєму складі (90%) і респонденти старше 65 років (90%). Втім для кожної окремої вразливої категорії певні потреби класифікувалися як більш або менш нагальні порівняно з загальною вибіркою у Німеччині (див. Рисунки 16, 17).

Рисунок 16. Частка опитаних домогосподарств з іншими вразливостями, які повідомили про незадоволені нагальні потреби, у порівнянні з загальним показником у Німеччині

НАМІРИ ЩОДО ПЕРЕМІЩЕННЯ

Більшість опитаних біженців у Німеччині планувала залишатися у приймаючій країні протягом наступних 6 місяців (93%), причому невпевненість щодо цього висловили лише 6%, а 1% взагалі не мав намірів залишатися у цій країні. Подібна динаміка спостерігалася в усіх інших країнах Європи, хоча частка тих, хто підтвердив бажання залишитись у приймаючій країні, була меншою (88% респондентів в інших європейських країнах), а частка людей без чітких планів щодо подальшого перебування – більшою (10%). В цілому, середньострокові наміри суттєво не змінювалися з квітня 2023 по травень 2024 року.

Тим не менш, 60% опитаних біженців у Німеччині на останній раунд опитування повідомили про бажання повернутися в Україну в майбутньому, 24% висловили невпевненість щодо свого повернення в цілому, а 16% вже ухвалили рішення залишатися за кордоном незалежно від перебігу подій в Україні. Частка таких респондентів у Німеччині поступово зменшувалася протягом досліджуваного періоду. Серед учасників Раунду 12 (квітень 2023 р.), Раунду 17 (вересень – жовтень 2023 р.) і Раунду

25 (травень 2024 р.) частка біженців, які планували повернутися в Україну у майбутньому, знизилася на 9 відсоткових пунктів протягом року, а кількість людей, які не мали чітких планів або вирішили не повертатися, зросла по 5 відсоткових пунктів. Серед респондентів в інших країнах Європи спостерігалися подібні тенденції, однак кількість бажаючих повернутися в Україну була дещо більшою (66%), а тих, хто сумнівався або не хотів повертатися взагалі, – меншою (22% та 14% відповідно).

Як зазначалося у попередніх розділах цього звіту, бажання повернутися в Україну у майбутньому може бути пов'язане з забезпеченням опитаних респондентів у приймаючій країні засобами до існування. Ті, хто довго проживав у тимчасовому житлі, були статистично більш схильні повернутися в Україну, тоді як респонденти, які змогли самостійно забезпечити себе житлом та досягли певного рівня стабільності у Німеччині, рідше висловлювали бажання повернутися в Україну у майбутньому. Форма навчання, яку відвідують діти, може бути ще одним показником, що вказує на більшу чи меншу ймовірність повернення в Україну.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1. МЕТОДОЛОГІЯ АНАЛІЗУ ТРАЄКТОРІЙ ЗМІНИ ЖИТЛОВИХ УМОВ БІЖЕНЦІВ З УКРАЇНИ В НІМЕЧЧИНІ

Для статистичного аналізу лонгітюдних даних було обрано метод аналізу послідовностей (Sequence Analysis, SA), призначений для опису і пояснення індивідуальних життєвих траєкторій, що складаються з окремих станів або подій (наприклад, переїзд з країни до країни, зміна типу житла, здобуття кваліфікації тощо). Для аналізу траєкторій житлових умов біженців з України в Німеччині було обрано чотири часові періоди, які були достатньо віддалені один від одного і при цьому охоплювали достатньо велику вибірку: Раунд 5 (опитування біженців і осіб, які повернулися) – вересень/жовтень 2022 року, Раунд 12 (біженці та особи, які повернулися) – квітень 2023 року, об'єднані дані Раундів 17 (біженці) і 18 (особи, які повернулися) – вересень/жовтень 2023 року, а також об'єднані дані Раундів 23 (біженці) і 24 (особи, які повернулися) – березень/квітень 2024 року. Учасник був включений до вибірки, якщо він перебував у Німеччині щонайменше один раунд у статусі біженця і брав участь в опитуванні щонайменше у двох або більше раундах з чотирьох оцінюваних. Таким чином, максимальний проаналізований період охоплює 1 рік і 8 місяців, а мінімальний – 7 місяців.

Відсутні значення всередині послідовності (так звані «внутрішні пропуски») були імпутовані за допомогою методу MICT-timing з R-пакету — seqimpute (Emery, K., Berchtold, A., Guinchard, A., & Taher). Основна ідея цього алгоритму полягає в по черговому заповненні пропущених даних рекурсивно від країв, базуючись на інформації про типові послідовності і значення предикторів. Алгоритм MICT-timing є розширенням алгоритму MICT, яке усуває ключове обмеження останнього: припущення, що позиція на траєкторії не має значення. Імпутації підлягали лише внутрішні пропуски, оскільки заповнення кінцевих або початкових пропущених значень призводить до значного збільшення кількості переходів між станами і викривлення їхньої логіки. Хоча імпутація пропущених значень може призвести до зміщення оцінок, наслідки відкидання неповних даних є ще більш проблематичними. Результати аналізу показали, що 126 послідовностей з усіх 860 (14,7%) мали внутрішні пропуски – 117

з одним пропущеним значенням і 9 з двома. Щоб зменшити похибки, які може спричинити імпутація пропущених значень, основна частина аналізу була проведена на послідовностях, що складаються з двох станів для кожного учасника: від першого відомого до останнього відомого типу житла. Таке рішення, по суті, усуває необхідність доступу до всіх значень в середині послідовності, що зводить вплив імпутуваних значень на результати до нуля. Однак це означає, що фокус на внутрішній динаміці змін для учасників здійснюється без врахування можливої специфіки соціального контексту конкретного раунду.

Далі для таблиць мобільності (квадратних таблиць сполучення, які описують перехід з першого відомого стану в останній відомий), було використано критерій хі-квадрат. Критерій хі-квадрат базується на моделі статистичної незалежності змінних, що утворюють таблицю, і допомагає виявити статистично значущі закономірності, які слід враховувати при описі переходів. Стандартизовані залишки після підгонки моделі незалежності вказуватимуть на наявність статистично значущих тенденцій у зв'язку між значеннями категоріальних змінних.

Для таблиці сполучення «перший відомий тип житла» – «останній відомий тип житла» критерій $\chi^2 = 311,85$, d.f. = 16, $p < 8.9e-57$. Показник величини ефекту W Коена дорівнює 0,62 (сильний зв'язок). Таблиця стандартизованих залишків допомагає зрозуміти характер зв'язку між змінними. Великі додатні значення, більші за 1,96 ($p < 0,05$), вказують на те, що в клітинці таблиці статистично значуще більше людей, ніж очікувалося за умови незалежності. Від'ємні залишки, менші за -1,96, вказують на те, що в клітинці статистично значуще менше людей, ніж можна було очікувати. Однак цей простий аналіз залишків не враховує можливий вплив третіх змінних, таких як конкретний раунд, в якому були зібрані дані, місце проживання в Німеччині, освіта, плани щодо перебування тощо. Тому цей спрощений метод дозволяє лише звернути увагу на цікаві тенденції, які, можливо, доведеться пояснювати надалі, використовуючи більш складні моделі логічного аналізу таблиць сполучення більшої розмірності.

ДОДАТОК 2. ТАБЛИЦІ ПЕРЕХОДУ МІЖ СТАНАМИ

Таблиця 2.1 Перехід від першого відомого типу житла до останнього відомого і навпаки (частоти).

Тип житла	Останній відомий тип житла				
Перший відомий тип житла	Житло з державним субсидуванням	Тимчасове/солідарне житло	Самостійно забезпечене житло	В Україні	В іншій країні
Житло з державним субсидуванням	336	8	24	32	4
Тимчасове/солідарне житло	92	68	23	31	7
Самостійно забезпечене житло	68	4	67	15	1
В Україні	20	9	1	0	0
В іншій країні	31	11	6	2	0

Таблиця 2.2 Критерій хі-квадрат та стандартизовані залишки для таблиці сполучення «перший відомий тип житла» та «останній відомий тип житла».

	Значення	d.f.	p
Критерій хі-квадрат	311.85	16	<8.9e-57

Стандартизовані залишки	Останній відомий тип житла				
Перший відомий тип житла	Житло з державним субсидуванням	Тимчасове/солідарне житло	Самостійно забезпечене житло	В Україні	В іншій країні
Житло з державним субсидуванням	4.93	-5.69	-4.36	-0.91	-0.69
Тимчасове/солідарне житло	-4.10	8.34	-1.45	2.30	2.23
Самостійно забезпечене житло	-3.08	-3.30	9.68	0.15	-0.79
В Україні	0.21	2.95	-1.57	-1.67	-0.65
В іншій країні	-0.14	2.15	-0.39	-1.23	-0.84

ДОДАТОК 3. ДОДАТКОВІ ТАБЛИЦІ АНАЛІЗУ ТРАЄКТОРІЙ

Таблиця 3.1 Кількість переходів з одного стану в інший для типу житла до та після імпутації пропущених значень

Кількість переходів без імпутації, усі раунди		
Переходи	n	Відсотки
0	462	54%
1	355	41%
2	42	5%
3	1	0%
Кількість переходів після імпутації, усі раунди		
Переходи	n	Відсотки
0	462	54%
1	341	40%
2	53	6%
3	4	0%
Кількість переходів від першого відомого типу житла до останнього відомого		
Переходи	n	Відсотки
0	471	55%
1	389	45%

Таблиця 3.2 Розподіл респондентів за раундами, в яких вони брали участь, для обраної когорти (Раунд 5 – Раунд 12 – Раунди 17/18 – Раунди 23/34) у траєкторному аналізі.

Кількість раундів	Раунд 5 (жовтень 2022)	Раунд 12 (квітень 2023)	Раунди 17/18 (жовтень 2023)	Раунди 23/24 (квітень 2024)	n	Відсотки
4	1	1	1	1	143	17%
3	0	1	1	1	264	31%
3	1	0	1	1	36	4%
3	1	1	0	1	26	3%
3	1	1	1	0	36	4%
2	0	0	1	1	162	19%
2	0	1	0	1	42	5%
2	0	1	1	0	92	11%
2	1	0	0	1	9	1%
2	1	0	1	0	13	2%
2	1	1	0	0	37	4%